

Kritik mot Kriminalvården för att en intagen tillfälligt placerats i häkte under åtta dagar i avvaktan på ny anstaltsplats. Anmälan innehåller även ett påstående om att den intagne inte underrättats om orsaken till den tillfälliga placeringen.

Beslutet i korthet: När en person som var intagen i anstalten Tillberga inte bedömdes kunde stanna kvar där på grund av ordnings- och säkerhetsskäl, placerades den intagne tillfälligt i häkte med stöd av 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. I beslutet kritiseras Kriminalvården för att den tillfälliga häktesplaceringen kom att pågå under åtta dagar. Den intagne menar att han inte underrättades om orsaken till att han förflyttades till häktet. Kriminalvården har tillbakavisat detta och JO konstaterar att utredningen inte ger stöd för kritik i den delen. JO uttalar dock att Kriminalvården som regel bör underrätta den intagne om orsaken till en förflyttning av aktuellt slag. I beslutet förs ett resonemang om rättssäkerheten för den enskilde vid en tillfällig placering i häkte. Beslutet överlämnas till Justitiedepartementet för kännedom.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 22 april 2013, klagade AA på att han förflyttades från anstalten Tillberga till häktet Västerås utan att få reda på varför. Han anförde därvid i huvudsak följande.

Han kom till anstalten Tillberga för att verkställa en månads fängelse. Han lämnade ett urinprov och efter 21 dagar flyttades han till häktet Västerås, där han fick stanna resten av tiden. Han försökte ta reda på varför han flyttats till häktet men fick inget svar. Han upplevde tiden i häktet som mycket svår.

Utredning

Utdrag ur Kriminalvårdsregistret (KVR) och ur kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) avseende AA begärdes in och granskades.

Kriminalvårdens huvudkontor anmodades därefter att yttra sig över det som AA anført i sin anmälan till JO. I remissen angavs bl.a. att det av yttrandet skulle framgå om AA underrättades om beslutet att placera honom i häkte. Vidare angavs att huvudkontoret skulle redogöra för sin syn på den tid som vistelsen i häktet varade samt huruvida det är möjligt för en intagen att begära omprövning av ett beslut enligt 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

I remissvaret anförde Kriminalvårdens huvudkontor, genom enhetschefen BB, följande.

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från region Mitt samt Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS). Genom utredningen har sammanfattningsvis följande kommit fram.

AA anlände till anstalten Tillberga genom egen inställelse den 20 mars 2013 för att avtjäna ett fängelsestraff om en månad. Han skrevs in i anstalten samma dag och den 22 mars 2013 fattade placeringsgruppen beslut om att AA skulle vara placerad i anstalten Tillberga. Samma dag som AA skrevs in i anstalten lämnade han ett urinprov, vilket visade sig vara positivt för Tramadol, som är ett narkotikaklassat läkemedel. Den 10 april 2013 fick AA stickprovsvis lämna ytterligare ett urinprov, som vid den första screeningen visade sig vara positivt för Subutex, även det narkotikaklassat. Samma dag begärde Kriminalvården en verifiering av screeningresultatet av Rättsmedicinalverket (RMV). Det har inte framkommit något som talar för att AA skulle ha varit förskrivnen något av dessa preparat på recept.

En rapport om misstänkt misskötsamhet upprättades med anledning av det positiva screeningresultatet på urinprovet som tagits den 10 april 2013 och anstalten Tillberga bedömde att AA, på grund av ordnings- och säkerhetsskäl, inte längre kunde kvarstanna i anstalten Tillberga. AA nekade i förhör den 11 april 2013 till att han skulle ha använt Subutex i anstalt. Vid förhöret underrättades AA om att han, med anledning av det preliminärt positiva urinprovet, skulle komma att förflyttas från anstalten Tillberga, och att han i väntan på ny placering skulle placeras tillfälligt i häktet Västerås. Han upplystes vidare om att förflyttningen berodde på säkerhetsskäl, då anstalten Tillberga är en anstalt inom den lägsta säkerhetsklassen. Kriminalvårdspersonal som medverkade vid förhöret har uppgett att det vid tillfället inte rådde något tvivel från AA:s sida avseende vare sig anledningen till förhöret eller kring informationen som lämnades till honom om att han skulle förflyttas med anledning av det positiva screeningresultatet på urinprovet.

AA transporterades den 11 april 2013 till häktet Västerås och kvarblev där till dagen för straffets sluttid, den 19 april 2013, då han frigavs. Av KLAS framgår att anstalten Tillberga den 12 april 2013 initierade ett ärende om omplacering av AA och att placeringsgruppen sedermera avskrev ärendet den 22 april 2013 pga. att AA hade frigivits. Av KLAS framgår vidare att urinprovet som tagits den 10 april 2013, och vid den första screeningen påvisat positivt utfall avseende Subutex, i verifiering gjord av RMV visade sig vara negativt avseende Subutex. Resultatet av RMV:s verifiering är daterat den 18 april 2013. AA frigavs från häktet Västerås kl. 8.19 den 19 april 2013.

Författningsbestämmelser m.m.

Av 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. (strafftidslagen) framgår att den som skall förpassas till kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd får i anslutning härtill tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

Av 2 kap. 3 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse, (FARK Fängelse), framgår att en intagen ska omplaceras till en annan anstalt eller avdelning om graden av övervakning och kontroll där han eller hon är placerad inte motsvarar vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Vidare framgår att i den utsträckning det är möjligt ska omplacering även ske om det behövs för att tillgodose den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering.

Av de allmänna råden till ovanstående paragraf i FARK Fängelse framgår följande. Att graden av övervakning och kontroll inte motsvarar vad som är nödvändigt för att upprätthålla ordningen eller säkerheten kan motivera omplacering till såväl högre som lägre grad av övervakning och kontroll. Vid bedömningen av vad som är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten ska beaktas vad som anges i 10 § fängelseförordningen (2010:2010). Omplacering på grund av den intagnes behov bör normalt beviljas endast för behov som har identifierats i verkställighetsplanen. En tillfällig placering i häkte i samband med omplacering, med stöd av en utvidgad tillämpning av 11 § lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., bör endast ske om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten och det inte är möjligt att tillfälligt omplacera den intagne inom anstalten eller direkt till en annan anstalt. En tillfällig placering i häkte förutsätter att frågan om omplacering samtidigt aktualiseras. En sådan tillfällig placering bör inte pågå längre än någon eller några få dagar. Sedan ett omplaceringsbeslut har meddelats får den tillfälliga placeringen bestå endast om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

Kriminalvårdens bedömning

Av utredningen har framkommit att AA den 10 april 2013 lämnade ett urinprov som vid den första screeningen visade positivt utfall avseende det narkotikaklassade preparatet Subutex. Med anledningen av detta ansåg anstalten Tillberga att AA inte kunde vara kvar i anstalten då den är en klass 3 anstalt, vilket är Kriminalvårdens lägsta säkerhetsklass. Den 11 april 2013 placerades AA därför tillfälligt i häktet Västerås i avvaktan på en ny anstaltsplacering och ett omplaceringsärende initierades den 12 april 2013, varvid ett nytt placeringsunderlag upprättades. AA kom emellertid att kvarbli i häktet Västerås till den 19 april 2013, då han frigavs.

AA har anfört att han inte fick något svar på varför han tillfälligt placerades i häktet Västerås, vilket kriminalvårdspersonal som den 11 april 2013 medverkade vid förhör avseende den misstänkta misskötsamheten har tillbakavisat. Enligt deras uppgifter ska AA ha muntligen informerats om, och varit väl införstådd med, varför han skulle förflyttas.

En tillfällig placering i häkte i samband med omplacering med stöd av en utvidgad tillämpning av 11 § strafftidslagen är enligt Kriminalvårdens uppfattning att se som faktiskt handlande, som en intagen inte kan begära omprövning av. Frågan om den tillfälliga placeringen skulle kunna anses utgöra ett överklagbart beslut är dock ytterst en fråga för förvaltningsdomstol att ta ställning till. Som utvecklats för JO i flera tidigare sammanhang är det för övrigt Kriminalvårdens uppfattning att förvaltningsdomstolarnas syn på frågor om överklagbarhet inom Kriminalvårdens område varierar mycket, vilket skapar tillämpningssvårigheter för Kriminalvården.

Den tillfälliga placeringen är emellertid endast avsedd att pågå några dagar, varefter ett nytt placeringsbeslut ska meddelas. Detta placeringsbeslut kan den intagne självklart begära omprövning av. I det nu aktuella fallet kom den tillfälliga placeringen i häktet Västerås att pågå några dagar längre än vad som får anses tillåtet, vilket givetvis är beklagligt.

- - -

AA gavs tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

Tillfällig placering i häkte

Kriminalvården har i sitt yttrande redogjort för innehållet i 11 § strafftidslagen. En tillfällig förvaring i häkte har i praxis ansetts kunna ske med stöd av nämnda bestämmelse när en intagen ska överföras från en anstalt till en annan. Från JO:s sida har tidigare uttalats att en sådan utvidgad tillämpning dock torde förutsätta att frågan om ändrad anstaltsplacering har aktualiserats och att förvaringen i häkte sker i

avvaktan på beslut i den frågan (se t.ex. JO 1988/89 s. 99). En sådan tillfällig förvaring bör dock, enligt ett uttalande i förarbetena till bestämmelsen, inte få pågå längre än någon eller några få dagar (se prop. 1974:20 s. 77).

I det aktuella ärendet har det framkommit att frågan om ändrad anstaltsplacering aktualiserades i anslutning till att AA placerades i häkte. Det synes således ha funnits fog för att med stöd av 11 § strafftidslagen placera AA i häkte i avvaktan på den nya anstaltsplaceringen. Av utredningen framgår att AA var tillfälligt placerad i häktet Västerås under perioden den 11–19 april 2013. Den tid som AA var placerad i häkte – åtta dagar – översteg vad som är acceptabelt. Jag är kritisk till att AA var placerad i häkte under så lång tid.

Underrättelse om orsaken till förflyttningen

Kriminalvården har tillbakavisat AA påstående om att han inte underrättats om orsaken till att han förflyttades till häktet. Ytterligare utredning i denna fråga framstår inte som meningsfull. Jag konstaterar att den utredning som föreligger i ärendet inte ger stöd för någon kritik i den delen.

Jag vill dock i detta sammanhang understryka följande. Även om det inte upprättas något överklagbart beslut angående en tillfällig placering i häkte med stöd av 11 § strafftidslagen ska – enligt min mening – Kriminalvården som regel underrätta den intagne om orsaken till förflyttningen. Undantag kan förstås göras i de fall det är nödvändigt med hänsyn till exempelvis skyddet för enskildas personliga förhållanden eller något jämförbart förhållande.

Rättssäkerheten för den intagne

Kriminalvården har i sitt yttrande gett uttryck för uppfattningen att en tillfällig placering i häkte som sker med stöd av 11 § strafftidslagen i samband med omplacering är att bedöma som faktiskt handlande. Konsekvensen av ett sådant synsätt blir bl.a. att Kriminalvårdens ställningstagande inte kommer till uttryck i ett skriftligt beslut som den intagne har möjlighet att begära omprövning av. En tillfällig placering i häkte i samband med omplacering till annan anstalt kan i flera avseenden liknas vid en placering i avskildhet enligt bestämmelserna i 6 kap. fängelselagen (2010:610). När det gäller sådana placeringar finns det flera bestämmelser som garanterar den enskildes rättssäkerhet. Bl.a. finns det i 6 kap. 7 § fängelselagen en bestämmelse om regelbunden omprövning av om avskildheten ska bestå (minst var tionde dag) och i 6 kap. 8 § en absolut gräns för hur länge avskildheten får pågå (fyra dygn). Alla beslut om placering i avskildhet enligt 6 kap. fängelselagen kan dessutom bli föremål för omprövning och överklagande enligt bestämmelserna i 14 kap. fängelselagen. Vid en sådan jämförelse kan det tyckas märkligt om en intagen inte skulle kunna få till stånd en domstolsprövning av ett beslut om tillfällig placering i häkte som sker med stöd av 11 § strafftidslagen i samband med omplacering. Det är svårt att se varför inte samma krav på rättssäkerhet skulle gälla en sådan placering. Som Kriminalvården anfört är dock överklagbarheten av en tillfällig placering i häkte ytterst en fråga för förvaltningsdomstol att avgöra.

Övrigt

Efter det att Kriminalvården lämnade sitt yttrande i ärendet har regeringen gett uttryck för att den har för avsikt att initiera en översyn av strafftidslagen (se prop. 2012/13:176 s. 9). Eftersom ärendet belyser frågor som bör övervägas vid en sådan översyn, finner jag skäl att skicka en kopia av mitt beslut till Justitiedepartementet för kännedom.

Ärendet avslutas.